

Nijlgans al langer dan 400 jaar in Nederland

Melchior D'Hondecoeter

Enkele jaren geleden mochten liefhebbers van vogelschilderkunst zich in het Haarlemse Teylensmuseum vergapen aan "Vogels van formaat", een tentoonstelling gewijd aan de schildersprestaties van de Frans Amerikaan John James Audubon (1785-1850). Bij verschillende afbeeldingen van Amerikaanse vogels (onder andere van Roze Lepelaar en Cubaanse Flamingo kon je met enige verbeelding de draden nog zien waarmee de kunstenaar de geschoten vogels aan wanden en plafond van zijn atelier had bevestigd om ze overeind te houden. Hoewel heel mooi en exact geschilderd is er toch altijd iets kunstmatigs aan zijn prenten.

Nederland kent een keur aan vogelschilders, waarvan D'Hondecoeter een der vroegsten is. Melchior werd in 1636 in Utrecht geboren als zoon van Gijsbert D' Hondecoeter. Hij kreeg een schilderopleiding van zijn vader en, na diens dood in 1653, van zijn oom Jan Baptist Weenix. Hij verdiepte zich in de Bijbel en twijfelde geruime tijd bij het maken van zijn levenskeus tussen schilder en predikant.

D' Hondecoeter werd in 1659 in Den Haag, waar zijn zuster woonde, lid van het pas opgerichte schildersgenootschap Pictura. In 1663 verhuisde hij naar Amsterdam. Daar woonde hij achtereenvolgens op de Lauriergracht en de Prinsengracht bij de Westermarkt. Hij was een succesvol, dus veel gekocht, schilder en zo verwierf hij in 1686 een hofstede in Vreeland van een Amsterdamse goudleermaker.

Vanaf circa 1670 krijgt de entourage van zijn schilderijen meer aandacht met omringende architectuur en parkaanleg. Hij schilderde behalve kleine kabinetstukken, ook grote wanddecoraties, onder andere in opdracht van Prins Willem III voor Huis Honselaarsdijk, het jachtslot Soestdijk, in samenwerking met Gerard de Laresse en voor het Loo. D' Hondecoeter stierf in het huis van zijn dochter Isabel in de Amsterdamse Warmoesstraat op 3 april 1695 en werd begraven in de Westerkerk.

Volgens overlevering had D' Hondecoeter een haan afgericht om die in verschillende poses te kunnen schilderen, maar volgens een publicatie van Dr. Abraham Bredius, de naamgever van het gelijknamige Haagse Museum, gebruikte hij een *galgh om vogels op te zetten*. Wat daarmee bedoeld werd, blijft onduidelijk. Misschien toch zoiets als Audubon gebruikte?

Door zijn relatie met het Hof kreeg hij ongetwijfeld toegang tot de koninklijke menagerie in Voorburg, vlak bij het Haagse Huis ten Bosch, de huidige woning van de koningin. De menagerie verhuisde uiteindelijk naar het Loo in Apeldoorn. Het Kleine Loo in Voorburg is misschien wel met die van menagerie Schönbrunn in Wenen (1751) de oudste diercollectie ter wereld geweest, die voor het goeude publiek en relaties van het Hof relatief vrij toegankelijk was. Een dierentuin dus.

"Park met vogels", Melchior d'Hondecoeter, Hermitage, St. Petersburg

Wat er zoal aan vogels te zien moet zijn geweest tonen beide afbeeldingen hierboven en hieronder. Prominent aanwezig is de Roze Pelikaan. Een van de vormen van de Kroonkraanvogel (*Balearica pavonina*) staat op beide doeken. Dit is niet zo verwonderlijk, omdat het in die tijd de gewoonte was om vanuit gebieden, gelegen binnen de VOC-invoeds sfeer, later ook van de WIC, allerlei exotische dieren en voorwerpen mee naar het moederland te nemen. De Helmcaasuaris op het Amsterdamse schilderij levert daarvan het bewijs. Bij nader bekijken blijken diverse genoemde soorten in vrijwel dezelfde houding weergegeven. Zou D'Hondecoeter van geprepareerde exemplaren gebruik ge-

maakt hebben of zou hij voorstudies hebben gekopieerd? Het blijft gissen.

"T drijvend veertje" , Melchior d'Hondecoeter, Rijksmuseum, Amsterdam

Duidelijk is dat toen al watervogels in gevangenschap werden gehouden, waaronder Grote Zaagbek, Nonnetje en Roodhalsgans. Vooral de beide eerste behoren niet bepaald tot de gemakkelijkst in gevangenschap te houden eenden! Dat de Nijlgans al eeuwen in Nederland huist (in gevangenschap aanvankelijk) bewijst D'Hondecoeter met beide doeken.

Chris van Deursen